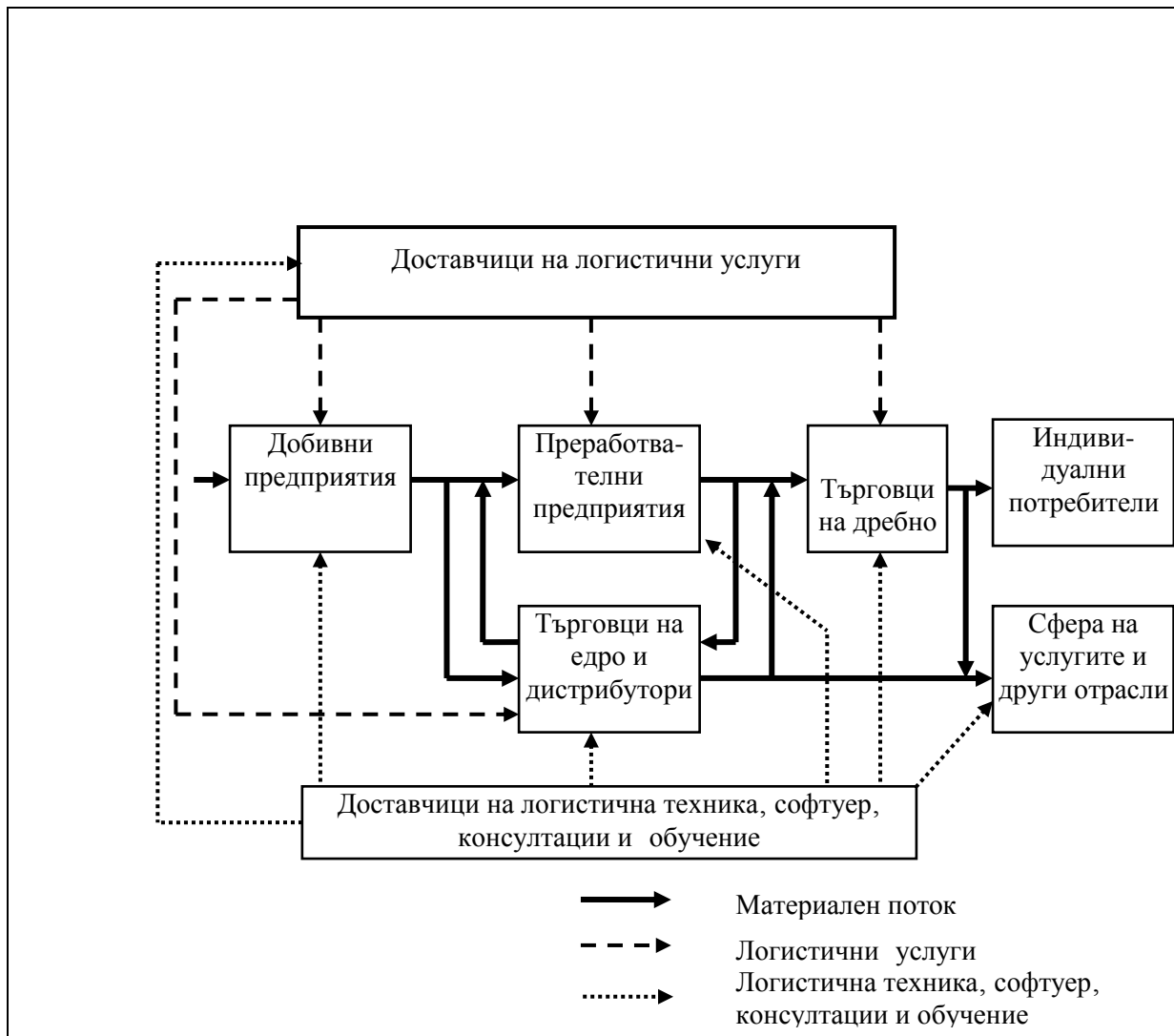

Тема 3: Участници във веригата на доставките

1. Видове участия и вериги на доставките

Концептуалният модел на участниците във веригите на доставки в икономиката е представен на фиг. 1.

Фиг. 1. Концептуален модел на участниците във веригата на доставките¹

Предложеният модел позволява да се обособят четири основни участника:

¹Димитров П., Логистиката в България. Проблеми и перспективи на развитие, Издателски комплекс –УНСС, С., 2013, с. 91.

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

1. Производствените и търговските фирми, които пораждаат движението на материалните потоци във веригата на доставките;
2. Доставчиците на логистични услуги – транспортни и спедиторски фирми, фирми, предлагащи транспортни, складови услуги и други;
3. Доставчиците на логистична техника, софтуер, ноу-хау и образование - фирми-производители и/или вносители на транспортна, складова, товаро-разтоварна техника, опаковки, компютърна и комуникационна техника, софтуерни продукти и други, консултантски фирми, научни звена, учени, учебни заведения и преподаватели.
4. Организации от сферата на услугите (туризъм, здравеопазване, отбрана и др.) и отрасли като строителство, производство и разпределение на електроенергия и др.
5. Индивидуалните потребители, които посредством своите изисквания за нива на обслужване задвижват логистичните процеси във веригата.

Съществуват 4 типа вериги на доставките

- Балансирана - пр., производители на потребителски стоки
- С преобладаващо входяща логистика - пр., самолетостроене, строителство
- С преобладаващо изходяща логистика - пр., химически компании
- С обратни вериги на доставките - пр., компании за производство на дълготрайни стоки

Добивните предприятия са началото на ВД и представляват добивната промишленост (въглища, нефт, руди...), селското, ловното, горското и рибното стопанство. Не използват основна суровина (преобладаваща изходяща логистика), но се снабдяват с материали, горива, резервни части.

Преработвателните фирми най-общо могат да се разделят на такива, произвеждащи продукти с производствено предназначение и производители на потребителски стоки. Докато първите произвеждат продукти, използвани от други производители, то крайните клиенти на втората група са потребителите. Специфичните характеристики на търсенето за двете групи производители (брой клиенти, поведение на клиентите, честота на търсене и др.) предопределят и различията в приложимите средства и методи за управление на материалните и свързаните с тях потоци във връзките между доставчиците и клиентите.

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

Подобни са съображенията и за разделението на търговците на едро и дребно. Първите играят важна роля за обвързване на производителите и търговците на дребно или на самите производители помежду им, както и за рационалното протичане на материалните потоци във веригата. Те се характеризират с балансирана входяща и изходяща логистика. Вторите осъществяват прекия контакт с крайните потребители и като такива могат да имат съществен принос за оптимизиране на процесите назад във веригата. Тяхната верига се характеризира с преобладаваща входяща логистика.

За сферата на услугите е присъща изключително входяща логистика, както и управлението на придвижването на хора за целите на предоставяне на услугата (туризъм, спешна пимощ).

2. Логистичен аутсорсинг и логистичен сектор²

Разкриването на същността на логистичния сектор изисква изясняването на следните основни понятия:

- логистични услуги
- клиенти на логистичните услуги
- търсене на логистични услуги
- доставчици на логистичните услуги
- логистичен сектор
- логистични фирми
- предлагане на логистични услуги

Най-общо в категорията *«логистични услуги»* се отнасят разнообразни логистични дейности и управленски функции, които производствените и търговските фирми (а и фирми от непроизводствената сфера) възлагат за изпълнение на външни фирми.

Един от малкото опити за дефиниране на логистичните услуги е възприетото неотдавна от Международната федерация на асоциациите на спедиторите (FIATA) определение за спедиторски и логистични услуги³:

² Адапт. от Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

³ www.fiata.com

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

“Спедиторски и логистични услуги” означава услуги от всякакъв вид, свързани с превоз (осъществен със един вид транспорт или чрез мултимодален транспорт), консолидиране, съхранение, манипулиране, пакетиране или дистрибуция на стоки, както и свързани с тези дейности спомагателни и консултантски услуги, включващи, но не ограничаващи се с митнически и данъчни въпроси, деклариране на стоките за официални цели, застраховане на стоките, събиране или осигуряване на плащанията или платежните документи, свързани със стоките. Спедиторските услуги също включват логистични услуги, осъществявани с модерни информационни и комуникационни технологии по отношение на превоза, манипулирането и съхранението на стоките и де факто цялостно управление на веригата на доставките. Тези услуги могат да бъдат адаптирани за нуждите на разнообразни приложения”.

Поради голямото разнообразие е трудно да се приведе пълен списък на логистичните услуги. Най-общо те могат да се групират в следните категории:

- услуги, свързани с физическото движение на материалните потоци (транспортни услуги). Тук се отнасят разнообразните услуги за превоз (по видове транспорт, комбинирани, куриерски, групажни, експресни и т.н.) в т. ч. застраховки и митническо обслужване;
- услуги, свързани със съхранението (складови услуги) - разнообразните услуги по складиране и складова обработка на стоките;
- услуги, свързани с информационните потоци (информационни услуги) - обработване на поръчките, проследяване движението на стоките, контрол на запасите, създаване на разнообразни отчети и т.н.;
- услуги, свързани с паричните потоци (финансови услуги) - опосредстване на разплащанията, следене на разходите и др.;
- услуги, свързани с доработката и подготовка за потребление на стоките (услуги, добавящи стойност) - окрупняване, раздробяване, комплектоване на партиди; опаковане, разопаковане, преопаковане; етикетиране; нарязване, разкрояване, заготовка, сглобяване, монтаж, инсталиране и др.
- управленски услуги - вариращи от консултации или управление на отделни дейности (напр. по транспорта, складовото стопанство, качествено контрол) до цялостно управление на фази от логистичния процес на клиента

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

(напр. снабдяване или дистрибуция), или на целия логистичен процес.

Характерно за логистичните услуги е следното:

а) Те се отнасят до логистични дейности на клиента (т.е. клиентът има избор да ги извършва самостоятелно или да ги възложи за изпълнение на външен доставчик).

б) Доставчикът на логистични услуги не става собственик на стоките.

в) За извършването на логистични услуги като правило доставчикът използва собствени или наети от други фирми средства (транспортна, складова и др. техника) и собствени трудови ресурси.

Клиентите на логистични услуги са производствените и търговските фирми, както и фирми от непроизводствената сфера, в които паралелно с основната дейност се извършват разнообразни логистични дейности и функции. Тези фирми преценяват дали самостоятелно да организират и осъществяват логистиката си или да възложат цялата или част от нея за извършване от външен изпълнител (доставчик). Възлагането на логистичните дейности за изпълнение от външен доставчик е известно под наименованието “логистичен аутсорсинг” (logistics outsourcing). В световен мащаб логистичният аутсорсинг е разширяваща се практика.

По принцип производствените, търговските и фирмите от непроизводствената сфера сами решават дали и каква част от логистичните си дейности да възложат за изпълнение на външни доставчици. От това решение зависи реалният размер на *търсенето на логистични услуги*, както и тяхното разнообразие.

Трябва да се има предвид обаче, че в основата на решението за ползването на логистични услуги са три групи фактори:

1. Наличието/отсъствието на технически, кадрови, управленски и т.н способности у предприятията самостоятелно да извършват логистичните си дейности;

2. Наличието/отсъствието на организации (доставчици на логистични услуги), на които е възможно да бъдат възложени съответните логистични дейности;

3. Икономически и управленски съображения, чрез които се преценява дали е икономически изгодно и управленски обосновано самостоятелно да се извършват логистичните дейности или да се възложат на външен доставчик.

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

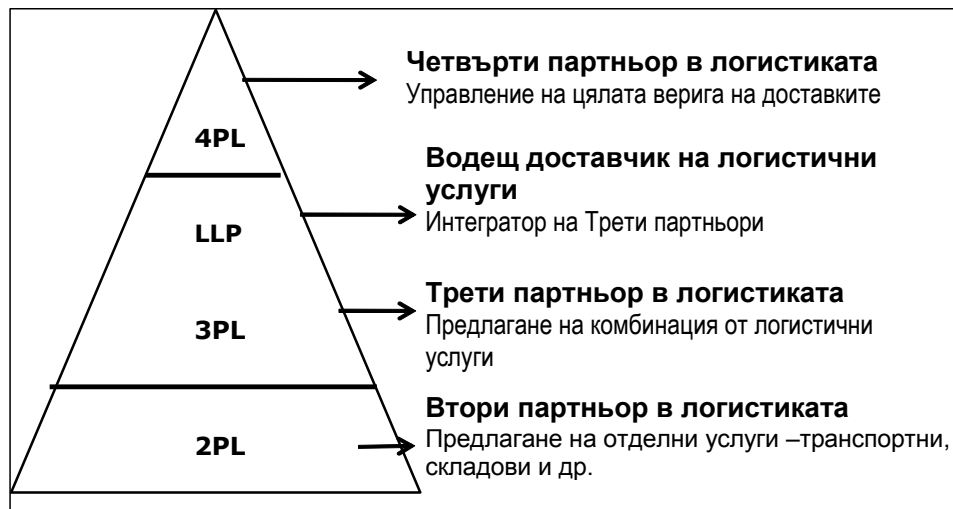
Първите две групи фактори определят дали изобщо възниква такъв проблем за решение. Очевидно, че ако дадена организация не разполага с необходимите способности да извършва определена логистична дейност и има кой да я извърши вместо нея (естествено за нейна сметка), то тя ще я възложи за изпълнение на външен изпълнител. Тази група фактори определя и наличието на сравнително резервирани ниши за доставчици на някои видове логистични услуги, например за доставчиците на някои видове транспорт - воден, въздушен, железопътен и комбиниран, които по обясними причини не могат да се извършват от производствените и търговските фирми.

В случаите, когато няма обективни причини, които налагат възлагането на логистичните дейности на външен изпълнител, решението за логистичен аутсорсинг се основава на икономически и управленски съображения. Логично е да се очаква, че по-широкото приложение на логистиката в управление на производствените и търговските фирми, което означава повишено внимание към логистичните дейности и развитие на способности за търсене на рационални логистични решения, ще допринесе за увеличаване на относителния дял на частта от логистичните дейности (физически и управленски), която се възлага за изпълнение на външни доставчици (когато външните доставчици могат да ги извършват по-добре и по-икономично). Естествено е и да се очаква, че с разширяване на приложението на логистиката ще нараства и разнообразието на търсенето не само на отделни услуги, а на цялостни решения, т. е. на логистични услуги, обвързани в пакет.

Доставчик на логистични услуги е фирма, предлагаща една, няколко или целия набор от логистични услуги. Под *логистичен сектор* ще разбирате съвкупността от доставчици на логистични услуги.

Доставчиците на логистични услуги могат да бъдат класифицирани по различни признаци – от гледна точка на вида услуги, които предлагат, в зависимост от това дали разполагат със собствена материална база и др. Интерес представлява класификацията на доставчиците на логистични услуги в зависимост от набора от логистични услуги които предлагат (фиг. 2).

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

Фиг. 2. Структура на логистичния сектор.

По този признак се различават следните видове доставчици на логистични услуги:

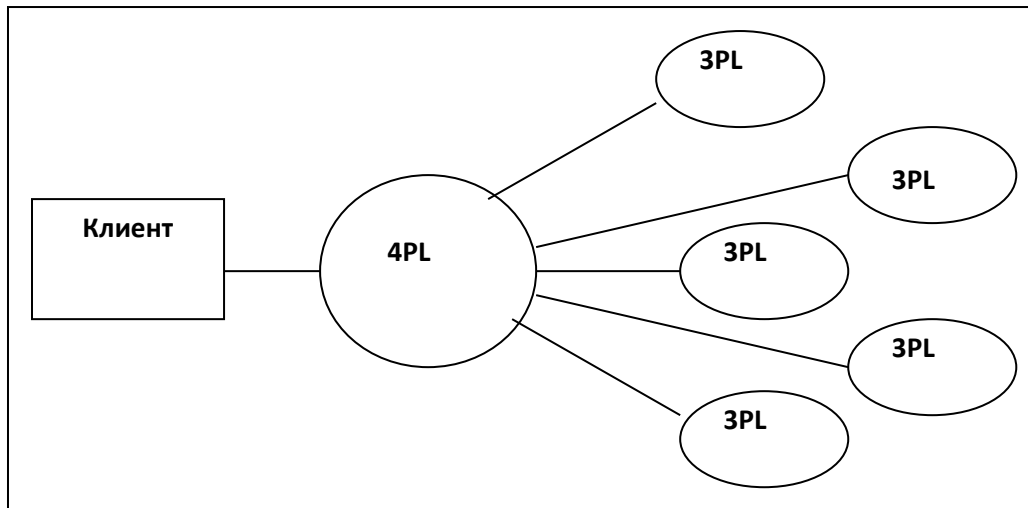
а) Доставчици на отделни логистични услуги – така наречения “Втори партньор в логистиката” – (Second Party Logistics Provider - 2PL). Това са фирми предлагачи, една (напр. само автомобилен транспорт), или няколко самостоятелни (некомплектвани) логистични услуги (т.е. всяка се предлага като самостоятелна услуга).

б) Доставчици на комбинация от услуги – така наречения “Трети партньор в логистиката” (Third Party Logistics Provider - 3PL). Това са голямо разнообразие от фирми (от гледна точка на предлаганите услуги) – от такива, предлагачи няколко услуги, обвързани в пакет, до фирми, които предлагат целия набор от услуги за управление и осъществяване на логистичните дейности на клиентите, напр. управление на снабдяването, управление на дистрибуцията. Особен вариант на “Трети партньор в логистиката” е така нареченият “Водещ доставчик на логистични услуги” (Lead Logistics Provider – LLP). Това са фирми, които предлагат една точка за контакт на клиентите, като координират (управляват) дейността на няколко 3PL, за предоставяне на цялостни решения на клиентите.

в) Интегратори на веригата на доставките – така наречения “Четвърти партньор в логистиката” (Fourth Party Logistics Provider - 4PL). Терминът е търговска марка на Andersen Consulting (сега Accenture). По определение на притежателите на търговската

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

марка (Accenture)⁴: “Четвърти партньор в логистиката – 4PL е интегратор, който обединява ресурсите, способностите и технологията на собствената си организация и тези на други организации (от типа на 3PL), за да проектира, изгради и поддържа цялостно решение за веригата на доставките” (фиг. 3).

Фиг. 3. Роля на “Четвъртия партньор в логистиката”

Характерно е, че понятието „логистична фирма“ се използва най-често като синоним на “Трети партньор в логистиката”. Най-общо, логистичните фирми или “третият логистичен партньор” се определят като външен доставчик, който извършва част или всичките логистични функции на клиента, като се подчертава, че отличителен белег на логистичните фирми (от традиционно действащите в областта на транспорта, складирането и т.н. фирми) е, че те предоставят в комбинация повече от една от посочените групи услуги, като «решение» на логистичен проблем на клиента. В съответствие с това можем да приемем, че *логистична фирма* е такъв доставчик на логистични услуги, който предлага две или повече логистични услуги, обвързани в пакет. От гледна точка на разглежданите вече доставчици на логистични услуги това означава, че логистични са фирмите от типа Трети и Четвърти логистичен партньор.

Световният опит показва, че появата на логистичните фирми се основава на:

1. Разширяване на дейността на транспортните фирми, които към традиционните транспортни услуги добавят и други услуги, имащи нетранспортен характер (по съхранение, по информационно обслужване и т.н.);

⁴ www.accenture.com

Да се цитира: Димитров П., Е. Величкова, М. Раковска, Развитие на логистичния сектор в България, Университетско издателство „Стопанство”, С., 2008.

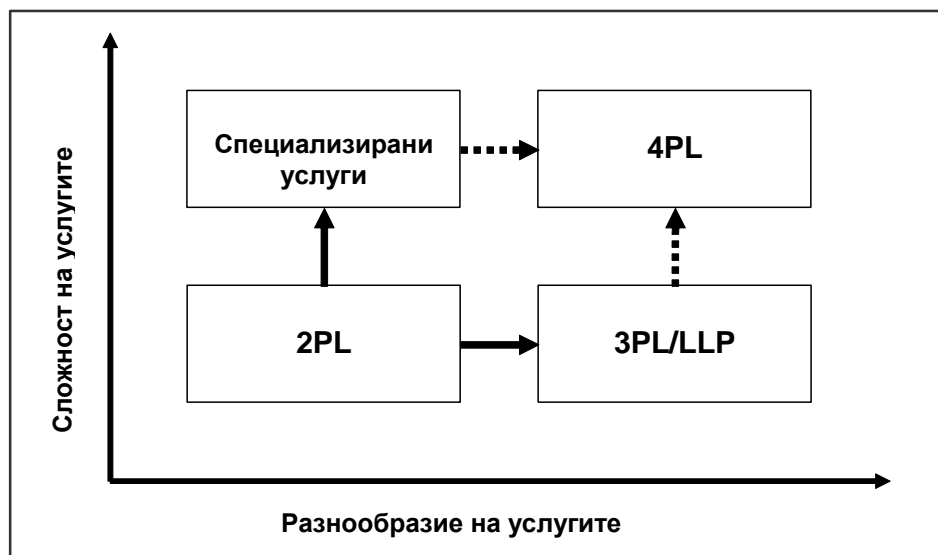
2. Разширяване на дейността на фирми, отдаващи складови площи под наем по посока на развитие на транспортна и друга дейност;

3. Разширяване дейността на спедиторските фирми и превръщането им в интегратори на услуги, предлагани от други фирми, с оглед на предлагане на цялостни решения на клиентите;

4. Обособяване в самостоятелни фирми за логистични услуги на логистични звена/отдели на крупни производствени или търговски фирми (т.е. използва се натрупания опит и ресурси/капацитет в управлението на собствената логистика за извършване на аналогични услуги на други фирми);

5. Появата на нови фирми, определящи себе си като логистични (т.е. извършващи част от дейностите или играещи ролята на интегратори на основата на някаква компетентност - транспортна, складова, информационна, финансова, управленска).

На фиг. 4, въз основа на обобщение на опита от развитието на логистичния сектор в световен мащаб е показана еволюцията на доставчиците на логистични услуги от гледна точка на два показателя – сложност и разнообразие на предлаганите услуги.

Фиг. 4. Еволюция на фирмите от логистичния сектор.

Предлагането на логистични услуги в дадена страна е тясно свързано с развитието на логистичния сектор. Обемът на предлагането ще зависи от големината на логистичния сектор, а разнообразието на предлагането ще се определя от степента на развитие на логистичния сектор.